

kája után sem tekinthető végleg elintézettnek. Legalább is nagyon kétséges, hogy Apáczai teljesen független maradt C.-től.

Műve második részében Kvac sala nagy érdeműl tudjuk be, hogy C. pedagógiai rendszerét beilleszti elméleti világnézetébe és annak fejtegetésében nemcsak a «Didaktiká»-ra támaszkodik, hanem segítségül hívja Comenius egyéb didaktikai munkáit is (Schola Ludus, Spicilegium, Methodus Linguarum Novissima, stb.). Sorba veszi a tanítás és nevelés célját, módszerét, majd az iskolák szervezetét, tantárgyait; itt természetszerűen ismét akadnak metodikai megjegyzések. Tehát a rendszer illetén beosztása nem volt nagyon szerencsés, a lényegyet azonban kiemeli, C. pedagógiájának fényes- és árnyoldalaira is többnyire röviden és tárgyilagosan mutat rá. Végül C. egyéniségének is szentel pár sort. Bizonyos, hogy Kvac sala ma a legjobb Comenius-ismerő és azért korszaknyitó műveit senki sem mellőzheti, aki a XVII. század e nagy pedagógusával foglalkozni akar. Több mint 20 esztendeje foglalkozik írónk C. munkásságával és korával és lelkiismeretes pontosságával rengeteg új adatot hozott napfényre. Bemutatott, összefoglaló művéért is hálával tartozunk neki, ha aránylag nem oly terjedelmű is, mint ahogy C. jelentősége megérdemelte volna. Mindenesetre tartalmilag és formailag jóval kellemesebb olvasmány, mint legelső nagy műve, mely sok tartalmi taglalásával, nehézkes előadásával meglehetősen kifárasztja az olvasót. Csak egy hiányt érzünk ebben a művében is: Comenius zárt, befejezett jellemrajzát. Úgy látszik, a szerzőnek nem adatott meg a plasztikus alakítóképes ség, mely lelket tud önteni a történeti adatokba és a rendelkezésére álló anyag segítségével élő személyiséget tud élénk varázsolni. Ha alkalmilag ezen a hiányon is tud majd segíteni, akkor talán megkapjuk azt a művet Comeniusról, melyet oly régóta várunk.

Szelényi Ödön.

Gyertyánffy István: Theano. Három részben. Budapest, 1915, Lampel, n^o, 184 l., 3 k 50 f.

A kötet I. része: Wieland, *Die pythagoreischen Frauen* c. kis dolgozatának 50 évvel ezelőtt készült fordítása; ez érteti meg a címet is (Theano Pythagoras felesége volt). A II. rész: amához kapcsolódó elmélkedések és töredékes eszmék a hazai nőnevelésről, szintén a múlt század hatvanas éveiből. A III. rész: 1915-ben írt visszaemlékezés a szerző édesanyjára, saját életének anyjával és nénjével együtt telt szakaszaira; e két nőben példáját akarja mutatni az általa «theanoizmus»-nak nevezett felfogás megvalósításának. E felfogás lényege az, hogy a nő hivatása a családnak való élés. A *Füg-*

gelékben kortörténeti jegyzetek, a szerzőhöz írt levelek s végül saját leveleiből vett szemelvények olvashatók. Másutt (Népt. Lapja 1915, 33. sz.) esett már szó arról, hogy e könyv termékeny gondolatokat ébreszt a nőnevelésről, a család nevelő hatásáról, magunk életének fejlődésünkben nyomot hagyó mozzanatairól. Itt arra hívjuk fel a figyelmet, hogy számos részlet bepillantást nyújt az illető kor (az 1850—60-as évek) szellemi életébe, az erdélyi kollegiumok s főúri házak nevelésébe, a nőnevelés kialakulásának kezdeteibe, a felsőbb tanulmányokat Kolozsvárt végző ifjak életébe. Mindez egyenként apró, de általános érdekű adalék a magyar nevelés történetéhez. Különösen fontos a 173. lapon ismertetett pedagógiai társaság, amely a Kolozsvárt élő főúri nevelők és más, művelt emberek baráti köre s amint látszik, sok tervnek, kísérletnek, egyebek közt ifjúsági folyóirat gondolatának is melegágya volt. Maga Gyertyánffy sorsa bizonyítja, hogy e kör hatása erős lehetett s tagjainak névsorából látjuk, hogy később az erdélyi tanítóképzésben, középiskolai nevelésben, sőt a közélet más terén is nevezetes szerepű férfiak útján érvényesült. Becsesek e kötetnek a pedagógiai gondolkodás akkori táplálékaira (főként Diesterweg műveire) való utalásai is. Ezeket a szálakat nem lesz könnyű követnie a neveléstörténetnek s ezért kívánatos volna, hogy a *Paul Fevencé*hez hasonló levelek (159—168. l.) kiadassanak. A szerző e könyvvel rámutatott arra is: mily tanulságos lenne, ha ön-életrajzokat, emlékezéseket olvashatnánk pályánk embereitől. Az eféle műveknek nagy lenne a nevelő hatása és elősegítenék, hogy az újabb nemzedék belekapcsolódhassék közvetlen elődeinek a munkájába. Akiknek meg — mint Gyertyánffynak is — köznevelésünk belső alakulásában nagyobb részük volt, azok lelki fejlődésének megvilágítása neveléstörténeti érdek. Mindezekért a *Theano*-t nemcsak érdekes, de hasznos könyvnek tartjuk.

i. s.

Molnár Oszkár: Szociális pedagógiai intézmények. Tíz előadás (A pedagógia jelen állása. A szociális pedagógia fogalma. Szociális pedagógiai kérdések és intézmények. Népjóléti és népvédelmi intézmények. Pedagógia és hygiéné. Népművelési intézmények). Kolozsvár, 1915, 8° 220 l., 4 kor. (Lampel R. biz.)

A világháború eseményei között jól esik kézbe fogni olyan könyvet, mely a szociális bajok megoldása felé vezető sokféle, értékes törekvést feltárja, rámutat a kultúra örök értékeire és az iskola s a népművelő, népjóléti intézmények nagy jelentőségű feladataira. E könyv a romboló erők tombolása között a szociális szeretet munkájáról számol be.

Midőn a XVIII. században az iskolaszervezés munkája megindult, hamarosan jöttek létre a legkülönbözőbb fajta iskolák és ne-

